

қауымдастығында қалыптасқан достық байланыстар ерекше тереңдікке ие болып, уақыт өте келе тұрақты әлеуметтік желіге айналады. Бұл байланыстар мектепті аяқтағаннан кейін де сақталып, түлектердің білім алуына, бейімделуіне және кәсіби дамуына қолдау көрсететін маңызды ресурс қызметін атқарады.

Осылайша, БИЛ тәжірибесі білім беру үдерісінің тек академиялық нәтижелермен шектелмейтінін, оның тұлғаның құндылықтық бағдарларын, әлеуметтік байланыстарын және бірегейлігін қалыптастыруда шешуші рөл атқаратынын дәлелдейді. БИЛ мектеп қауымдастығы сенімге, өзара қолдауға және ортақ жауапкершілікке негізделген тұрақты әлеуметтік капитал қалыптастыратын орта ретінде сипатталады. Бұл капитал түлектердің кейінгі өмірінде маңызды рөл атқарып, олардың жеке және кәсіби дамуына ұзақ мерзімді әсер етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Sergioivanni T. J. Building Community in Schools. - San Francisco, 1994.
2. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Перевод А. Б. Гофмана - Москва, 1996.
3. Martin A. J., Papworth B., Ginns P., Liem G.A. Boarding School, Academic Motivation and Engagement, and Psychological Well-Being: A Large-Scale Investigation. – Washington, 2014. – 1007-1049 б.
4. De Guzman, M.P.T. Peer Pressur: An Overview. – Detroit, 2009. – 11-20 б.
5. Parker J.G., Asher S.R. Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. Developmental Psychology – Washington, 1993.
6. Witt P. A. Youth development: Going to the next level. Parks & Recreation. – Ashburn, 2002. – 52-59 б.
7. Davis H. A. Conceptualizing the Role and Influence of Student-Teacher Relationships on Children’s Social and Cognitive Development. Educational Psychologist. – Washington, 2003. – 207–234 б.
8. Jacobson L.O. Editor’s Choice: Valuing Diversity -Student-Teacher
9. Relationships that Enhance Achievement. Community College Review. – Ashburn, 2000. – 49–67 б.
10. Vail K. Same-sex schools may still get a chance. The Education Digest - 2002. 32–38 б.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ САЯСИ БЕЛСЕНДІЛІГІ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ МЕН ДАМУ ҮРДІСТЕРІ

Құдайберген М., Канатова А., Кәмелбекқызы Н., Балғазы Г.

химия факультетінің студенттері,

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды Ұлттық зерттеу университеті, Қазақстан

e-mail: daybergen.madina@mail.ru

Ғылыми жетекші: аға оқытушы Булумбаев О.Р.

Бүгінгі заманның глобализацияланған әлемінде жастар қоғамның ең динамикалық және белсенді тобы болып саналады. Олардың саяси процестерге қатысуы мемлекеттің даму деңгейін бағалауда маңызды көрсеткіш ретінде қарастырылады [3]. Қазақстанда саяси жүйеде жаңа өзгерістер енгізіліп, азаматтық қоғам институттары нығайтылып келеді [1]. Осы контексте жастардың саяси белсенділігі, саяси мәдениеті мен азаматтық ұстанымдарын зерттеудің маңызы ерекше артып отыр.

Жастардың саяси іс-қимылы тек сайлаумен шектелмей, қоғамдық өмірде белсенділіктің әртүрлі формаларын қамтиды. Олар қоғамдық ұйымдарда қызмет етеді, әлеуметтік желілерде пікір білдіреді, еріктілік қызметпен айналысады, митингтер мен қоғамдық пікірталастарға қатысады [7]. Қазіргі зерттеу Қазақстан жастарының саяси белсенділігінің деңгейін, оған әсер ететін факторларды және даму перспективаларын талдауға бағытталған. Жастардың саяси белсенділігі саяси мәдениет теориясы аясында қарастырылады. Габриэль Алмонд пен Сидней Верба зерттеулерінде саяси мәдениет азаматтардың саяси жүйеге қатынасы, құндылықтары және мінез-құлық үлгілерінің жиынтығы ретінде анықталады [3]. Олардың пікірінше, азаматтардың саяси белсенділігі қоғамдағы демократиялық институттардың тұрақтылығына тікелей әсер етеді [3]. Ал Рональд Инглехарт құндылықтар эволюциясы теориясында экономикалық даму деңгейі артқан сайын жастар арасында постматериалдық құндылықтар (еркіндік, өзін-өзі білдіру, азаматтық қатысу) күшейетінін дәлелдейді

[4]. Бұл қазіргі жастардың дәстүрлі саяси институттардан гөрі жаңа, бейресми қатысу формаларын таңдауға бейімділігін түсіндіреді [4].

Қазақстандағы жастардың саяси белсенділігінің қазіргі жағдайын кешенді түрде талдау және оған әсер ететін негізгі факторларды анықтау зерттеудің негізгі мақсаты болып табылады. Қазақстанда жастар үлесі жалпы халықтың шамамен 20-25%-ын құрайды. Бұл елдің демографиялық құрылымында жастардың маңызды орын алатынын көрсетеді.

Мемлекет тарапынан жастар саясаты келесі бағыттарда жүзеге асырылады:

- білім беру;
- жұмыспен қамту;
- азаматтық белсенділікті дамыту;
- волонтерлік қозғалысты қолдау.

Соңғы жылдары:

- Жастар ресурстық орталықтары ашылды;
- Волонтер жылы (2020) жарияланды;
- Жастарға арналған мемлекеттік бағдарламалар күшейтілді.

Міндеттері:

- Жастардың саяси белсенділігі ұғымын теориялық тұрғыдан қарастыру;
- Қазақстан жастарының саяси қатысу формаларын анықтау;
- Саяси белсенділікке әсер ететін әлеуметтік, экономикалық және мәдени факторларды талдау;
- Жастардың саяси мәдениет деңгейін бағалау;
- Саяси белсенділікті арттыру жолдарын ұсыну.

Зерттеу барысында келесі ғылыми әдістер қолданылды:

- Талдау және синтез әдісі - ғылыми әдебиеттерді саралау арқылы теориялық база қалыптастыру үшін;

- Сауалнама әдісі - жастардың саяси белсенділік деңгейін анықтау мақсатында;

- Салыстырмалы талдау - әртүрлі әлеуметтік топтар арасындағы айырмашылықтарды анықтау үшін;

- Контент-анализ - әлеуметтік желілердегі жастардың саяси пікірлерін зерттеу үшін;

- Статистикалық әдіс - алынған деректерді өңдеу және қорытындылау үшін.

Зерттеу нысаны ретінде 18-29 жас аралығындағы Қазақстан жастары алынды.

Зерттеу нәтижелері Қазақстан жастарының саяси белсенділігі орташа деңгейде екенін көрсетті.

Зерттеу аясында Қазақстан жастарының саяси белсенділік деңгейін анықтау мақсатында сауалнама жүргізілді. Зерттеуге 18-29 жас аралығындағы 120 жас респондент қатысты.

Респонденттердің жас ерекшеліктеріне қарай бөлінуі:

- 18-21 жас - 40%;
- 22-25 жас - 35%;
- 26-29 жас - 25%.

Жыныстық құрамы бойынша:

- әйелдер - 55%;
- ерлер - 45%.

Сауалнама онлайн форматта ұйымдастырылып, Google Forms сервисі пайдаланылды.

Сауалнама нәтижелерінің сипаттамасы:

1. Саясатқа қызығушылық деңгейі.

Жүргізілген сауалнама нәтижесіне сәйкес:

- респонденттердің 62%-ы саясатқа қызығушылық білдіреді;
- 23%-ы бейтарап көзқараста;
- 15%-ы саясатқа қызықпайтынын көрсеткен.

Бұл көрсеткіштер жастар арасында саясатқа деген белгілі бір деңгейде қызығушылық бар екенін аңғартады.

2. Саяси процестерге қатысу деңгейі.

Респонденттердің саяси қатысу белсенділігі келесідей болды:

- 28% - сайлауға тұрақты түрде қатысады;
- 35% - кей жағдайда қатысады;
- 37% - мүлдем қатыспайды.

Бұл мәліметтер жастардың саяси қатысу деңгейі жеткілікті дәрежеде жоғары емес екенін көрсетеді және ресми статистикалық деректермен ұқсас келеді [6].

3. Саяси ақпарат алу көздері.

Сауалнама нәтижесі бойынша жастардың негізгі ақпарат алу арналары:

- Instagram - 48%;
- TikTok - 22%;
- Telegram - 18%;
- теледидар - 7%;
- басқа көздер - 5%.

Бұл деректер қазіргі жастардың ақпараттық кеңістігі негізінен цифрлық платформалармен байланысты екенін көрсетеді [8].

4. Саяси белсенділік түрлері.

Жастардың саяси белсенділік формаларына қатысты нәтижелер:

- 55% - әлеуметтік желілерде пікір білдіреді;
- 20% - еріктілік қызметке қатысады;
- 12% - қоғамдық ұйымдарға мүше;
- 8% - митингтер мен қоғамдық іс-шараларға қатысқан;
- 5% - ешқандай белсенділік танытпайды.

Бұл нәтижелер бейресми және онлайн белсенділіктің басым екенін дәлелдейді.

5. Саяси сауаттылық деңгейі.

Респонденттердің өзіндік бағалауы бойынша:

- 18% - саяси білім деңгейін жоғары деп бағалаған;
- 46% - орташа деңгейде;
- 36% - төмен деңгейде деп көрсеткен.

Бұл көрсеткіштер жастар арасында саяси сауаттылықтың жеткіліксіз екенін байқатады [3].

6. Мемлекеттік институттарға сенім деңгейі.

Сауалнама нәтижесі бойынша:

- 21% - толық сенім білдіреді;
- 49% - ішінара сенеді;
- 30% - сенім білдірмейді.

Бұл деректер сенім факторының саяси белсенділікке тікелей әсер ететінін көрсетеді [2].

Нәтижелерді талдау.

Жиналған деректерді талдау барысында бірнеше маңызды үрдістер анықталды:

Біріншіден, жастар арасында саясатқа қызығушылық деңгейі салыстырмалы түрде жоғары болғанымен, олардың нақты саяси процестерге қатысуы төмен деңгейде қалып отыр. Бұл Габриэль Алмонд және Сидней Верба сипаттаған саяси мәдениеттің пассивті типіне тән белгілерді көрсетеді [3].

Екіншіден, жастардың басым бөлігі ақпаратты әлеуметтік желілер арқылы алады. Бұл құбылыс Рональд Инглехарт теориясындағы құндылықтардың трансформациясымен байланыстырылады [4].

Үшіншіден, саяси белсенділіктің негізгі бөлігі онлайн форматта жүзеге асады, алайда ол нақты институционалдық қатысумен толық сәйкес келе бермейді.

Саяси қатысу формалары:

- Әлеуметтік желілерде пікір білдіру - ең кең таралған форма [8];
- Сайлауға қатысу деңгейі салыстырмалы түрде төмен;
- Қоғамдық ұйымдарға мүшелік деңгейі жеткіліксіз.

Әсер етуші факторлар:

- Білім деңгейі жоғары жастардың саяси белсенділігі жоғары [4];
- Ақпаратқа қолжетімділік маңызды рөл атқарады;
- Экономикалық жағдай да ықпал етеді.

Саяси мәдениет:

Жастар арасында саяси сауаттылық жеткіліксіз деңгейде, бұл олардың белсенділігіне кері әсер етеді [3].

Сенім факторы:

Кейбір жастар мемлекеттік институттарға сенімнің төмен екенін атап өткен, бұл саяси қатысуға кедергі келтіреді.

Алынған нәтижелер жастардың саяси белсенділігі әлеуеті жоғары болғанымен, оның толық іске аспай отырғанын көрсетеді. Бұл жағдай бірнеше себептермен түсіндіріледі: саяси білімнің жеткіліксіздігі, ақпараттың сапасы мен қолжетімділігі, сондай-ақ жастар саясатының тиімді жүзеге асырылмауы.

Сонымен қатар, цифрлық технологиялардың дамуы жастардың саяси қатысуының жаңа формаларын қалыптастыруда. Әлеуметтік желілер жастардың пікір білдіру алаңына айналғанымен, бұл белсенділік әрдайым нақты саяси әрекеттерге ұласа бермейді.

Қазақстандағы жастардың саяси белсенділігі маңызды әлеуметтік құбылыс ретінде қалыптасу кезеңінде тұр. Зерттеу нәтижелері жастардың саясатқа қызығушылығы бар екенін, бірақ нақты әрекеттер деңгейінің төмен екенін көрсетті.

Саяси белсенділікті арттыру үшін:

- Саяси білім беру жүйесін дамыту;
- Жастар ұйымдарын қолдау;
- Ашық және сенімді ақпараттық орта қалыптастыру;
- Мемлекеттік органдар мен жастар арасындағы диалогты нығайту қажет.

Жастардың саяси белсенділігі - елдің демократиялық дамуының кепілі. Сондықтан бұл бағыттағы зерттеулер мен практикалық шаралар жүйелі түрде жүргізілуі тиіс.

Зерттеу нәтижелері жастардың саяси белсенділік әлеуеті жоғары болғанымен, оның толық іске аспай отырғанын көрсетеді. Бұл жағдай саяси білімнің жеткіліксіздігімен, ақпарат сапасының төмендігімен және жастар саясатының тиімді жүзеге асырылмауымен байланысты [5].

Сонымен қатар, цифрлық технологиялардың дамуы жастардың саяси қатысуының жаңа формаларын қалыптастыруда. Әлеуметтік желілер жастардың негізгі пікір білдіру алаңына айналды [8].

Қазақстандағы жастардың саяси белсенділігі маңызды әлеуметтік құбылыс ретінде қалыптасу кезеңінде тұр. Жастардың саясатқа қызығушылығы бар болғанымен, нақты әрекеттер деңгейі төмен екені байқалады.

Саяси белсенділікті арттыру үшін келесі бағыттарды дамыту қажет:

- Саяси білім беру жүйесін жетілдіру;
- Жастар ұйымдарының қызметін күшейту;
- Ашық әрі сенімді ақпараттық кеңістік қалыптастыру;
- Мемлекеттік органдар мен жастар арасындағы тиімді кері байланысты дамыту.

Сонымен қатар, цифрлық демократия элементтерін енгізу, онлайн-петициялар мен қоғамдық талқылау платформаларын дамыту жастардың саяси қатысуын жаңа деңгейге көтеруі мүмкін. Жалпы алғанда, жастардың саяси белсенділігі - елдің демократиялық дамуының маңызды көрсеткіші. Сондықтан бұл бағыттағы ғылыми зерттеулер мен практикалық шаралар жүйелі түрде жүргізілуі тиіс.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жастар саясаты туралы заңы. - 2015 ж. 9 ақпан. // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000285>
2. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ. - Астана, 2014. // <https://www.akorda.kz>
3. Almond G., Verba S. The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. - Princeton University Press, 1963.
4. Inglehart R. Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies. - Princeton University Press, 1997.
5. Inglehart R. Қазіргі қоғамдағы құндылықтардың өзгеруі туралы зерттеулер. - 1997.
6. Қазақстан Республикасы Ұлттық статистика бюросы. // <https://stat.gov.kz>
7. Қазақстан Республикасының жастар саясаты жөніндегі ұлттық баяндамалары. // <https://www.gov.kz>
8. Интернет-ресурстар мен әлеуметтік желілердегі ашық деректер.